

УДК 330.342.146:330.341.1] 336.531.2+378.4.014.6:33:005.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2787-5137-2023-2-2>

Мар'ян Миколайович ТРПАК,
кандидат економічних наук, доцент,
заслужений працівник освіти України,
ректор,

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

E-mail: tmm.75@ukr.net

ORCID: 0000-0001-6924-5469

Віктор Миколайович ФЕДОРЧУК,
кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри соціальної роботи, психології
та соціокультурної діяльності імені Т. Сосновської,

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

E-mail: vmfedorchuk@ukr.net

ORCID: 0000-0002-5650-4713

НРЗВО «КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ»: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОСВІТНЬО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ПРОСТОРУ Й ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ СТУДЕНТОЦЕНТРИЗМУ

У статті акцентовано увагу на Законі України «Про вищу освіту», у якому висвітлюється не лише принцип студентоцентрованого навчання, але й розкрито його мету та основні складові.

Наголошено, що студентоцентроване навчання студенту відводить роль активного партнера в освітньому процесі, котрий наполегливо вибудовує власну індивідуальну траєкторію фахової освіти. При цьому з боку викладача повинна надаватися відповідна підтримка стосовно навчання з врахуванням конкретних потреб кожного студента.

Визначено мету статті як здійснення аналізу та узагальнення існуючих відомостей щодо трактування особливостей та потенціалу студентоцентрованого навчання фахівців у НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут». Важливою умовою реалізації цього процесу визначено педагогічну фасилітацію, як сучасну парадигму навчання молоді.

Акцентовано увагу на тому, що студентоцентричний підхід до педагогічної діяльності створює психологічні умови для спонукання студентів до самопізнання, саморозвитку, особистісного зростання та професійного самовдосконалення, сприяє розкриттю здібностей, розвитку індивідуальних особливостей. Виокремлено низку основних принципів студентоцентрованого навчання, якими повинен керуватися викладач у своїй роботі.

Заслуговує на увагу описаний проєкт Тюнінг – своєрідна гармонізація освітянських структур у Європі, іншими словами, це ті результати, які повинен продемонструвати студент після завершення навчання. Зазначено, що, незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню різних аспектів студентоцентрованого навчання, так і не сформовано усталеної, повноцінної дефініції цього поняття.

Розкрито особливості та методи студентоцентрованого навчання студентів. Висвітлено значну роботу КПДІ щодо впровадження студентоцентрованого підходу як одного з ключових принципів розвитку Європейського простору вищої освіти.

Ключові слова: студентоцентрований підхід (навчання), студентоцентризм, фасилітація, тюнінг, компетентності.

Marian Mykolaiovych TRIPAK,
PhD in Economics, Associate Professor,
Honoured Education Worker of Ukraine,
Rector,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education “Kamianets-Podilskyi State Institute”
E-mail: tmm.75@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6924-5469

Victor Mykolaiovych FEDORCHUK,
PhD in Psychology, Associate Professor,
Professor at the Department of Social Work, Psychology and Sociocultural Activity named after
T. Sosnovska,
Educational and Rehabilitation Institution of Higher Education “Kamianets-Podilskyi State Institute”
E-mail: vmfedorchuk@ukr.net
ORCID: 0000-0002-5650-4713

ERIHE “KAMIANETS-PODILSKYI STATE INSTITUTE”: SOCIO-ECONOMIC, EDUCATIONAL AND REHABILITATION DEVELOPMENT OF MODERN ENVIRONMENT AND IMPLEMENTATION OF STUDENT-CENTEREDNESS PRINCIPALS

The article focuses on the Law of Ukraine «On Higher Education», which highlights not only the principle of student-centered education, but also reveals its purpose and main components.

It is emphasized that student-centered learning gives the student the role of an active partner in the educational process, who persistently builds his own individual trajectory of professional education. At the same time, the teacher should provide appropriate support for learning, taking into account the specific needs of each student.

The purpose of the article is defined as the analysis and generalization of existing information regarding the interpretation of the features and potential of student-centered training of specialists at the Kamianets-Podilskyi State Institute. Pedagogical facilitation, as a modern paradigm of youth education, is defined as an important condition for the implementation of this process.

Attention is focused on the fact that a student-centered approach to pedagogical activity creates psychological conditions for encouraging students to self-discovery, self-development, personal growth and professional self-improvement, promotes the discovery of abilities, the development of individual characteristics. It is important to realize that student-centrism is a complex, multifaceted phenomenon and process, the complex characteristics of which are determined by the following four circumstances.

A number of basic principles of student-centered learning, which should be guided by the teacher in his work, are highlighted.

The described Tuning project deserves attention – a kind of harmonization of educational structures in Europe, in other words, these are the results that a student must demonstrate after completing his studies. It is noted that despite the large number of works devoted to the study of various aspects of student-centered learning, no established, full-fledged definition of this concept has been formed.

The features and methods of student-centered education of students are revealed. The significant work of KPDI regarding the implementation of a student-centered approach as one of the key principles of the development of the European area of higher education is highlighted.

Key words: *student-centered approach (learning), student-centeredness, facilitation, tuning, competences.*

Вступ. У Законі України «Про вищу освіту» проголошується основний принцип студентоцентрованого навчання, основною метою якого є: забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці; активне впровадження компетентнісного підходу; забезпечення результатів навчання; покращення оцінювання та якості освіти. Основоположний принцип Болонської реформи у вищій освіті зміщує акценти в освітньому процесі з викладання (передачі знань) на навчання (активну освітню діяльність студента).

Цілком закономірно, що в європейських та українських академічних спільнотах дедалі більшої значущості набуває ідея трансформації вищої освіти в напрямі від традиційної педагогоцентрованої парадигми до формування моделі студентоцентрованого навчання (СЦН), у якій студента розглядають як активного партнера в освітньому процесі, як суб'єкта, котрий наполегливо вибудовує власну індивідуальну траєкторію фахової освіти.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти» студентоцентризований підхід до організації освітнього процесу передбачає «заохочення здобувачів вищої освіти до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу» [4].

Студентоцентризоване навчання (СЦН) є одним з ефективних педагогічних підходів до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Реалізація студентоцентризованого підходу неможлива без розуміння сутності, основних ідей та інструментів СЦН як інноваційного підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій із теми дає підстави стверджувати, що підготовка сучасних фахівців повинна бути зосереджена на розвитку СЦН, тобто необхідно створювати систему навчання з орієнтацією на студента, його потреб, надавати йому змогу усвідомлювати та активно залучатися до освітнього процесу. Такий підхід вимагає відповідної підтримки, навчання та керівництва з боку викладачів із врахуванням конкретних потреб кожного студента.

Ідея гуманістичної особистісноцентризованої моделі педагогічної взаємодії не є новою для освіти. Біля витоків особистісно орієнтованої освіти стоять відомі психологи-гуманісти: А. Маслоу, К. Роджерс та ін., які започаткували її в 50-х рр. ХХ століття. На думку К. Роджерса, основним завданням викладача є полегшення й водночас стимулювання (фасилітація) процесу навчання для того, хто навчається, тобто вміння створювати відповідну атмосферу, інтелектуальну та емоційну обстановку в академічній групі, атмосферу психологічної підтримки.

Педагогічну фасилітацію визначаємо як студентоцентристський підхід до педагогічної діяльності, метою якого є створення психологічних умов, що спонукали б студентів до самопізнання, саморозвитку, особистісного зростання та професійного самовдосконалення, сприяли б розкриттю здібностей, розвитку індивідуальних особливостей педагога та студента, актуалізували б гуманістичні засади навчання й виховання під час педагогічної практики на засадах партнерського спілкування [15].

Особливості запровадження студентоцентризованого підходу в українську систему вищої освіти розробляли А. Вітченко, К. Клименко, В. Кремень, В. Онішко, Ю. Рашкевич, А. Сингаївська, Г. Хоружий, М. Чумак та інші.

Мета статті – здійснити аналіз та узагальнення існуючих відомостей щодо трактування особливостей та потенціалу студентоцентризованого навчання.

Завдання статті – показати його реалізацію як базового принципу підготовки фахівців у НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут».

Виклад основного матеріалу дослідження. К. Клименко [7] акцентує увагу на тому, що в Україні студентоцентризм є принципом академічної культури сучасних університетів, у зв'язку з цим актуальним постає питання підготовки кваліфікованих фахівців на засадах студентоцентризованого навчання.

D. Brandes, P. Ginnis, S. J. Lea, D. Stephenson, J. Troy і V. Barnes розкривають принципи студентоцентризованого навчання, серед яких «опора на активне, а не пасивне навчання», «акцент на глибоке навчання та розуміння», «взаємозалежність між викладачем і студентом», «взаємоповага у відносинах викладач-студент», «підвищене почуття автономії у студента», «відповідальність та підзвітність з боку студента», «рефлексивний підхід до процесу викладання і навчання» [16, с. 322].

G. O'Neill і T. McMahon вважають, що студентоцентризоване навчання ґрунтується на можливості вибору студентами освітніх орієнтирів, високому ступені їхньої активності, проблемності навчання, рівноправності стосунків між викладачами та студентами. До основних стратегій студентоцентризованого навчання науковці відносять усвідомлення студентами цілей та активізацію їхньої діяльності, орієнтацію на міжособистісну взаємодію з використанням дискусійних груп.

Потужним засобом розвитку вищої освіти став проєкт Тюнінг («Гармонізація освітянських структур в Європі» – Tuning educational structures in Europe, TUNING), ініційований у 2000 році

декількома європейськими університетами за активної підтримки Європейської Комісії, основною метою якого є розроблення принципів підходів до створення, удосконалення, впровадження, оцінювання та підвищення якості програм вищої освіти [7, с. 206–207].

У рамках проєкту Тьюнінг було сформульовано суть та визначено науково-методологічні засади нового підходу до процесу розроблення та впровадження освітніх програм, який отримав назву «студентоцентроване навчання» (student centered approach). В основу студентоцентрованого навчання покладено ідею максимального забезпечення студентам їхніх шансів отримати перше місце на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у працедавців, задоволення тим самим актуальних потреб останніх [10, с. 16].

Згідно з проєктом Тьюнінг, результати навчання – це формулювання того, що очікується, що повинен знати, розуміти та бути здатним продемонструвати студент після завершення навчання. Такі результати можуть стосуватися окремого модуля курсу або періоду навчання (програми першого, другого чи третього циклів). Результати навчання визначають вимоги до присудження кредиту [10, с. 27]. Як зазначає Ю. Рашкевич, член Національної команди експертів із реформування вищої освіти України, результати навчання формулюються в термінах компетентностей. Компетентності являють собою динамічне поєднання знань, розуміння, навичок, умінь та здатностей. Розвиток компетентностей є метою навчальних програм. Компетентності формулюються в різних навчальних дисциплінах і оцінюються на різних етапах.

Заслуговує на увагу думка В.В. Токар про те, що в університетах США студенти залучені до оцінки якості роботи викладачів поряд із спеціально призначеними особами, основні функції яких полягають у забезпеченні об'єктивності оцінювання рівня викладання. Вмотивованість студентів підкріплюється здобутками викладачів, які, перш за все, охоплюють академічну активність (публікації відповідного рівня), міжнародний досвід і налагодження співпраці з представниками бізнес-структур. Вагоме місце відводиться формуванню програм дисциплін, у процес якого залучені як студенти, так і потенційні працедавці [11, с. 43–44].

Відомо кілька визначень поняття «студентоцентризм», зокрема, це активна реакція освітня середовища на мінливі потреби ринку праці, потребу формування компетенцій, необхідних для розбудови нової економіки знань; це модель розвитку освіти, за якої студент з об'єкта перетворюється на суб'єкт освітньої діяльності, тобто на активного учасника науково-освітнього процесу; концентрація зусиль на врахуванні індивідуальних якостей, формуванні індивідуальних освітніх траєкторій та, відповідно, індивідуального профілю компетенцій; це здатність і готовність двох суб'єктів – університету та студента – нести нелегкий хрест задля того, щоб виконати місію на цій Землі, реалізувати найвищі цінності (у філософському розумінні); наука і практика цінностей, які сповідуємо ми, цінностей, які допомагають нам виховувати особистостей, готувати компетентних фахівців, патріотів, майбутню еліту нації [6].

Важливо усвідомлювати, що студентоцентризм є складним, багатоплановим явищем і процесом, комплексною характеристикою якого визначають такі чотири обставини:

1. Студентоцентризм – це активна реакція освітня середовища на мінливі потреби ринку праці, потреби формування загальних і фахових компетентностей, необхідних не лише для якісного виконання професійних обов'язків, а й для розв'язання життєвих проблем, ситуацій, нагальних проблем державотворення.

2. Студентоцентризм – це модель розвитку освіти, за якої здобувач вищої освіти перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчальної діяльності, тобто на активного учасника науково-освітнього процесу. При цьому здобувач вищої освіти стає відповідальним соціальним партнером, ініціативним, активним учасником діяльності академічної спільноти.

3. Студентоцентризм передбачає впровадження особистісно орієнтованої технології навчання для забезпечення всебічного розвитку особистості учасника освітнього процесу, врахування його індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів, потреб, можливостей, індивідуального профілю компетенцій; концентрації зусиль на формуванні його світосприйняття, професійних навичок, саморозвитку, саморегуляції.

4. Студентоцентризм – це новий рівень відповідальності закладу вищої освіти, у якому має бути створено активуюче освітнє середовище, що забезпечить на виході майбутньому спеціалістові високі результати навчання та сформовані найсучасніші компетенції. Насичене й різноманітне освітнє середовище – це таке середовище, де втілюються цінності викладачів та здобувачів

вищої освіти, їхні уявлення про норми та ідеали освітньої діяльності, створюються умови вільного вибору й розвитку особистості кожного студента відповідно до його здібностей, інтересів, можливостей; підтримується творча активність учасників навчального процесу, достатній рівень їхнього емоційного та інтелектуального напруження, психологічний комфорт [5].

Цілями студентоцентричної моделі освіти на сьогодні визначені наступні: здобуття кожним випускником закладу вищої освіти якісних знань, базових умінь та компетенцій; формування належних умінь вчитися впродовж життя; розвиток організаційного, креативного, гнучкого мислення, що дозволяє з успіхом діяти в умовах невизначеності; надбання достатнього досвіду у використанні знань і компетенцій для вирішення незнайомих проблем та завдань; виховання поваги до загальних правил громадянської поведінки, що формують основи довіри та співпраці в суспільстві [7].

В українських університетах для успішної реалізації принципу студентоцентризму слід змінити психологію щодо ролі двох ключових елементів вищої освіти, а саме студентів і професорсько-викладацького складу. Зважаючи на те, що саме за рахунок студентів здійснюється фінансування закладів вищої освіти, у більшості країн світу, у тому числі й США, студенти мають право обирати університети та відповідні дисципліни до вивчення, що не залежать від навчальної програми (вони більш-менш стандартизовані по всьому світу), а залежно від обізнаності та особистих якостей професорсько-викладацького складу [14].

Учені-педагоги О. С. Заболоцька та І. М. Ніколаєва, підсумовуючи дослідження проблеми студентоцентризму як підходу до організації освітнього процесу, виокремили такі його особливості: проголошення студента центральною фігурою освітнього середовища закладу вищої освіти, що свідомо й самостійно обирає власну освітню траєкторію, несе відповідальність за свої навчальні досягнення, поєднує навчання та науково-дослідну роботу, має можливість, використовуючи надані закладом ресурси, задовольнити освітні потреби та інтереси; визначає пріоритетну мету освітньої діяльності – сформованість результатів навчання студентів; передбачає підвищення рівня умотивованості, активності, автономності, професійної налаштованості та рефлексії студентів; урізноманітнює освітні функції викладача; трансформує освітню взаємодію студентів і викладачів у партнерську площину; забезпечує узгодженість між навчанням та викладанням через розроблення та постійне оновлення освітніх програм, спрямованих на формування компетентностей і результатів навчання студентів; силабуси, які визначають цілі, структуру, актуальність і професійну спрямованість змісту, чіткі й зрозумілі методи, вимоги та критерії контролю й оцінювання результатів навчання студентів, джерела необхідної інформації; спонукає до використання активних та інтерактивних методів, сучасних форм і засобів навчання; передбачає систематичний моніторинг якості освітніх послуг; націлює фахову підготовку в закладах вищої освіти на успіх і конкурентоспроможність студентів на ринку праці [3].

На сьогодні ідеї студентоцентризму активно впроваджуються в освітню діяльність закладів вищої освіти. Зауважимо, що для їх успішної імплементації та формулювання конкретних пропозицій для подальшого застосування нагальним питанням залишається розроблення певних критеріїв ефективності студентоцентрованої моделі в сучасних вишах. До таких кількісних і якісних інструментів, які характеризують успішність імплементації студентоцентризму в освітню діяльність ЗВО, віднесемо: наявність широкого поля можливостей у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії студентів; забезпечення активної участі здобувачів у формуванні змісту освіти; доступність навчання за сучасними інтерактивними технологіями; ресурсну підтримку створення студентоцентрованого освітнього середовища; стимулювання академічної мобільності здобувачів вищої освіти та її організаційно-фінансове забезпечення; заохочення студентів до наукової роботи та розвитку внутрішньої потреби в дослідницькому пошуку; заохочення соціальної активності студентів, їхньої участі в управлінні ЗВО, моніторингу й оцінюванні якості вищої освіти [9].

Для забезпечення студентоцентрованого підходу О. Паламарчук пропонує наступні *методи студентоцентрованого навчання та викладання*: «завершальні папірці» (one minute papers), резюмування відповіді іншого студента (student summary of another's answer), побудова проблеми (stage setting), візія майбутнього (visioning and futuring), сократівський діалог, проблемно-пошуковий метод, мозковий штурм (brainstorming), подумай – розкажи другу – поділись з усіма (Think, Pair, Share), зображення ідей (Concept Maps), метод коучингових груп [9, с. 20–21].

Науково-педагогічна діяльність нашого ЗВО значною мірою відповідає названим цінностям Європейської вищої освіти. У своїй діяльності наш ЗВО керується низкою Положень¹, які наповнюють європейськими цінностями конкретний зміст роботи не тільки колективу інституту, але й здобувачів вищої освіти, який висвітлений у працях [12; 13; 14; 15]. До прикладу, можна назвати окремі Положення («Про студентське самоврядування Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти (НРЗВО) "Кам'янець-Подільський державний інститут"», «Про студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти», «Про старостат», «Про вибори голови студентської ради», «Про наукове товариство студентів», «Про опитування студентів стосовно якості освітньої діяльності», «Про порядок організації та проведення дуального навчання», «Про психолого-педагогічну службу», «Про лабораторію психологічного консультування та тренінгів» та ін.), а також «Кодекс академічної доброчесності».

Крім того, за навчальним планом підготовки фахівців соціономічних професій передбачаються навчальні дисципліни («Теорія та практика соціально-психологічного тренінгу», «Психологія спілкування та тренінг комунікативної компетентності», «Тренінг особистісного та професійного зростання», «Психологія емоцій з тренінгом розвитку емоційного інтелекту», «Психологія творчості з тренінгом креативності»), які є необхідними для розвитку та самовдосконалення здобувачів вищої освіти. Тренінги та інтерактивні методи навчання є сучасними способами активного соціально-психологічного навчання, що найбільшою мірою відповідають психологічним особливостям та дидактичним закономірностям і принципам навчання.

В основу інтерактивного навчання в інституті покладено студентоцентризований підхід, побудований на принципах гуманістичної психології, який передбачає доброзичливі стосунки між учасниками навчального процесу, уміння викладача використовувати спеціальні соціально-психологічні, дидактичні та особистісно-рольовий підхід (міні-лекції, мозковий штурм, психогімнастичні вправи, рольові ігри, метод дискусії, притчі, метафори, арт-терапію тощо) [12].

На сучасному етапі розвиток вищої освіти України передбачає інтеграцію нашої держави до європейської освітньої системи, де наш інститут на міжнародному рівні співпрацює з міжнародними інститутами в умовах приєднання до Болонського процесу. Цю ділянку роботи вишу успішно очолює М. Волощук.

Корпоративні цінності інституту, що лежать в основі корпоративної культури, є результатом саме командної роботи, побудованої на цінностях його діяльності. Вони формують норми міжособистісних взаємин на рівні «студент-викладач», «викладач-викладач», «студент-студент», традиції довіри, доброзичливості, підтримки та співробітництва між усіма членами трудового колективу.

Ми переконані в тому, що НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут» успішно рухатися вперед дозволяє також практика використання викладацьким складом та адміністрацією зворотного зв'язку, який виступає потужним інструментом особистісного та професійного розвитку, починаючи від студента й закінчуючи керівником закладу освіти.

Систематично проводяться лекції на курсах підвищення кваліфікації, зокрема під час Всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Інклюзивна освіта та навчання в сучасних умовах трансформацій: психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти». Крім цього, успішно працює психолого-педагогічний відділ НРЗВО КПДІ, метою діяльності якого є сприяння повноцінному особистісному та інтелектуальному розвитку студентів і створення умов для формування в них мотивації до самовиховання й саморозвитку.

В умовах війни для нашого інституту є актуальним проведення досвідченими викладачами-психологами (Ю. Власенко, Н. Жиляк, О. Столяренко) практикумів, тренінгів, майстер-класів для студентів та викладачів з актуальних питань прикладної психології.

В Україні сьогодні дуже гостро стоїть проблема підтримки та психологічної реабілітації військових та їх сімей, оскільки в умовах воєнного стану майже все населення країни, особливо Сили безпеки і оборони України, зазнали психологічних потрясінь, бойових психічних травм (БПТ) і перебувають в умовах тривалого стресу або посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Викладачі інституту поєднують викладацьку роботу з консультативною практикою щодо збереження психологічного здоров'я суспільства. Вони опублікували відповідні науково-прикладні праці: посібник «Як стати психологом для себе» (2015 р.); статті: «Первинна психологічна допомога в умовах війни через Інтернет-ресурси» (2022 р.), «Психологічні ресурси

¹ <https://kpd.edu.ua/publicna-informatsiia/polozhennya-yaki-reglamentuyut-diyalnist-instytutu>

особистості в умовах війни» (2022 р.); є співавторами монографій: «Резильєнтність як потенціал відновлення особистості у складних життєвих ситуаціях» (2023 р.), «Психологічні засоби та техніки розвитку резильєнтності особистості» (2023 р.).

Тому закономірно, що в першочергових планах інституту є створення Всеукраїнського інклюзивного реабілітаційного центру «Надія», який здійснюватиме психологічну, фізичну, медичну та соціальну реабілітації Сил безпеки і оборони України та різних верств населення. Метою цього центру є психологічна реабілітація військовослужбовців та їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб, містян, тобто збереження або відновлення їхнього фізичного та психічного здоров'я, подолання кризового стану та ПТСР.

Крім того, Н. Жиляк реалізує в інституті проєкт «ПОРУЧ», який є спільним проєктом Міністерства освіти і науки України, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії та ГО «ВГЦ "Волонтер"». До роботи «ПОРУЧ» долучаються професійні психологи з навичками допомоги людям, травмованим війною, а також ті, хто готовий пройти підготовку та долучитися до надважливої в цей час роботи.

Варто зауважити, що в Україні психологи завдяки проєкту «ПОРУЧ» допомагають не лише підліткам, а й батькам, адже саме батьки мають не тільки дати раду собі, але й підтримувати своїх дітей. У рамках проєкту працюють також групи підтримки для педагогів, які зараз продовжують працювати з дітьми та потребують підтримки. Це не просто, то ж зайвої підтримки тут не буває.

Отже, в інституті проводиться значна робота із впровадження студентоцентрованого підходу як одного з ключових принципів розвитку Європейського простору вищої освіти, основні ідеї якого задекларовані в рамках Болонського процесу. Такий підхід є важливим інструментом формування сучасного суспільства через плекання майбутніх лідерів, активних і відповідальних громадян. Так, на необхідності запровадження студентоцентрованого підходу наголошено в Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [16].

Інклюзивна освіта займає чільне місце в розвитку всіх сфер суспільства, завдяки якій зменшується тиск на ринку праці, забезпечуючи сталість соціально-економічних взаємовідносин, гнучкості й соціальної відповідальності та згуртованості в суспільстві на рівні інституцій та взаємодії всіх членів соціуму. У контексті українських реалій вектор проблематики фінансової інклюзії доцільно змінити через особливості розвитку економіки та фінансової системи, оскільки важливою та пріоритетною буде стратегія відновлення країни в післявоєнний період. Ключові проблеми в дослідженні фінансової інклюзії зумовлені, у першу чергу, значимістю проблематики та її новизною для вітчизняної економічної науки.

Під час трансформаційних процесів сучасного українського соціуму до ринкових економічних парадигм та відносин соціалізація в контексті об'єкта та предмета дослідження економічної психології визначається в надзвичайно актуальну проблему, яка стосується проблематики дослідження економічної соціалізації. Соціалізація – це одна з сучасних проблем дослідження соціальної психології. Важливою умовою інклюзивної соціалізації є процес адаптації дитини та особи з особливими освітніми потребами до повноцінного життя в суспільстві, створення, осмислення та освоєння системи й мережі соціальних взаємовідносин. Варто зазначити, що в процесі соціалізації дитини та особи формується система важливих цінностей, професійних особистісних орієнтацій, soft і hard skills, поведінки членів соціуму та ефективної взаємодії в ньому.

Висновки і пропозиції. Отже, у Законі України «Про вищу освіту» визначено поняття студентоцентрованого навчання як сучасного концептуального підходу до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Студентоцентроване навчання цілком відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства, яке потребує відповідальних, комунікабельних, ерудованих, компетентних, креативних, ініціативних особистостей, здатних працювати в команді. Модель СЦН передбачає наступне: спрямування науково-освітнього потенціалу КПДІ на кінцеві результати підготовки конкурентоздатних фахівців на ринку праці; урахування в освітніх програмах досягнень науки та практики, які відповідають запитам студентів; допомогу в формуванні індивідуального плану становлення студента як особистості та професіонала; допомогу у визначенні індивідуальної траєкторії академічної мобільності; задоволення запитів найбільш вимогливих стейкхолдерів.

На наш погляд, перспективним є вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду щодо практичної реалізації СЦН при викладанні різних навчальних дисциплін та критеріїв вимірювання його результативності.

Література:

1. Борисенко А.О., Якименко С.І. Вітчизняний та зарубіжний досвід реалізації принципу студентоцентризму. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/153/4562/9647-1> (дата звернення: 04.04.23).
2. Галан О.М. Студентоцентризм як системоутворювальний принцип підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті сучасних освітніх викликів. URL: (дата звернення: 04.04.23).
1. 3. Заболоцька О.С., Ніколаєва І.М. Студентоцентризм як тренд сучасної освіти. URL: <https://pednauk.cuspu.edu.ua> (дата звернення: 04.04.23).
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення освітньої діяльності у сфері вищої освіти». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2020. № 24. С. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (дата звернення: 04.04.23).
5. Ільченко А.М. Студентоцентризм як базовий принцип організації освітнього процесу у вищій школі. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/8105> (дата звернення: 04.04.23).
6. Клименко К. Студентоцентризм як принцип академічної культури сучасного університету. *Дидактика*. 2017. № 17. С. 60–63.
7. Мартинчук О.В. Студентоцентрований підхід до підготовки фахівців з інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2015. № 5. Т. 1. С. 203–218.
8. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторингове дослідження : аналітичний звіт / за заг. ред. Т.В. Фінікова, О.І. Шарова. Київ : Таксон, 2014. 144 с.
9. Паламарчук О. Викладання в університеті на засадах лідерства : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ "Пріоритети"», 2016. 40 с.
10. Рашкевич Ю.М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.
11. Токарь В.В. Студентоцентризм у системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти: імплементація в Україні досвіду університетів США : збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції за участю міжнародних представників, 2016. С. 43–44.
12. Тріпак М.М., Федорчук В.М. Європейські цінності у підготовці фахівців соціономічного профілю / Міжнародна науково-практична конференція «Ціннісно-орієнтований сталий розвиток освіти: уроки ЄС для України» для студентів, здобувачів, молодих вчених, аспірантів, докторантів, дослідників, викладачів, представників громадянського суспільства, м. Київ, 18–20 травня 2021 року. С. 110–115.
13. Тріпак М.М., Федорчук В.М. Студентоцентричний підхід у системі підготовки фахівців : Міжнародна науково-практична конференція «Соціальні та культурні Європейські студії: соціальні інновації для України», м. Київ, 26 квітня 2023 року. 245 с. С. 199–204.
14. Тріпак М.М., Федорчук В.М. Множинний інтелект в контексті студентоцентричного підходу до навчання : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму» (м. Кам'янець-Подільський, 19 травня 2023 року) / НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут», 2023. 278 с. С. 272–274.
15. Федорчук В.М., Волощук М.Б. Фасилітація як важлива складова людиноцентристського підходу до підготовки фахівців соціономічних професій / Міжнародний круглий стіл у рамках імплементації проекту напряму Жана Монне «Європейські цінності різноманіття та інклюзії для сталого розвитку». «Інклюзивна освіта та реабілітація: партнерство, стратегії, методики (український та європейський вимір)» від 04.03.2021 р. С. 123–131.
16. Brandes D. *A Guide to Student Centred Learning* / D. Brandes, P. Ginnis. Oxford : Blackwell, 1986. P. 12.

References:

1. Borysenko, A.O. & Yakymenko, S.I. Vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid realizatsii pryntsyphu studentotsentryzmu [Domestic and international experience of realiation of student-centered principal]. *baltijapublishing.lv*. Retrieved from: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/153/4562/9647-1> [in Ukrainian].
2. Halan, O.M. Studentotsentryzm yak systemoutvoriuvalnyi pryntsyph pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u konteksti suchasnykh osvitnikh vyklykiv [Student-centeredness as system formation principal of future social workers preparation in the context of modern educational challenges]. *kogpa.edu.ua*. Retrieved from: <https://kogpa.edu.ua/nauka> [in Ukrainian].
3. Zabolotska, O.S., Nikolaieva, I.M. Studentotsentryzm yak trend suchasnoi osvity [Student-centeredness as trend of modern education]. *pednauk.cuspu.edu.ua*. Retrieved from: <https://pednauk.cuspu.edu.ua> [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo vdoskonalennia osvitnoi diialnosti u sferi vyshchoi osvity" (2020). [Law of Ukraine "About making changes to some laws of Ukraine to improvement of educational activity in the field of higher education"]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*

(VVR), 24, 170. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392-20#Text> (data zvernennia: 04.04.23) [in Ukrainian].

5. Ilchenko, A.M. Studentotsentryzm yak bazovyi pryntsyyp orhanizatsii osvithnoho protsesu u vyshchii shkoli [Student-centeredness as basic principal of educational process organization in the higher school]. *dspace.pdau.edu.ua*. Retrieved from: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/8105> [in Ukrainian].

6. Klymenko, K. (2017). Studentotsentryzm yak pryntsyyp akademichnoi kultury suchasnoho universytetu [Student-centeredness as principal of academic culture of modern university]. *Dydaskal*, 17, 60–63 [in Ukrainian].

7. Martynchuk, O.V. (2015). Studentotsentrovanyi pidkhdid do pidhotovky fakhivtsiv z inkliuzyvnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy [Student-centered approach to the specialists' training from inclusive training for children with disabilities]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity*, 5, 1, 203–218 [in Ukrainian].

8. Finikova, T.V., Sharova, O.I. (Eds.). (2014). Monitorynh intehratsii ukrainskoi systemy vyshchoi osvity v Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity ta naukovooho doslidzhennia: monitorynhove doslidzhennia: analitychnyi zvit. [Integration Ukrainian system of higher education into European environment higher education and scientific research monitoring: monitoring research: analytical report]. Kyiv: Takson, 144 s. [in Ukrainian].

9. Palamarchuk, O. (2016). Vykladannia v universyteti na zasadakh liderstva: navchalnyi posibnyk [Teaching in the university on the basis of leadership: guide]. Kyiv: DP "NVTs "Priorityty""", 40 s. [in Ukrainian].

10. Rashkevych, Yu.M. (2014). Bolonskyi protses ta nova paradyhma vyshchoi osvity [Bologna process and new paradigm of higher education]. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 168 s. [in Ukrainian].

11. Tokar, V.V. (2016). Studentotsentryzm u systemi vnutrishnoho zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: implementatsiia v Ukraini dosvidu universytetiv SShA [Student-centeredness in the system of internal providing of quality of higher education: implementation in Ukraine of universities' USA experience]. *Zbirnyk materialiv vseukrainskoi naukovo-metodychnoi konferentsii za uchastiu mizhnarodnykh predstavnykiv*, 43–44 [in Ukrainian].

12. Tripak, M.M., & Fedorchuk, V.M. (2021). Yevropeiski tsinnosti u pidhotovtsi fakhivtsiv sotsionomichnoho profilu [European values in the preparation of socionomic profile specialists]. *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "Tsinnisno-oriientovanyi stalyy rozvytok osvity: uroky YeS dlia Ukrainy" dlia studentiv, zdobuvachiv, molodykh vchenykh, aspirantiv, doktorantiv, doslidnykiv, vykladachiv, predstavnykiv hromadianskoho suspilstva*, 18–20 travnia, Kyiv, 110–115 [in Ukrainian].

13. Tripak, M.M., & Fedorchuk, V.M. (2023). Studentotsentrychnyi pidkhdid u systemi pidhotovky fakhivtsiv [Student-centered approach in the system of specialists' preparation]. *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia "Sotsialni ta kulturni Yevropeiski Studii: sotsialni innovatsii dlia Ukrainy"*. 26.04.23, Kyiv, 199–204 [in Ukrainian].

14. Tripak, M.M., & Fedorchuk, V.M. (2023). Mnozhynnyi intelekt v konteksti studentotsentrychnoho pidkhdodu do navchannia [Multiple intelligence in the context of Student-centered approach to the education]. *Materialy VII Mizhnarodnu naukovo-praktychna konferentsiia "Innovatsii partnerskoi vzaiemodii osvity, ekonomiky ta sotsialnoho zakhystu v umovakh inkliuzii ta prahmatychnoi reabilitatsii sotsiumu"*. 19.05.23. Kamianets-Podilskyi: NRZVO "Kamianets-Podilskyi derzhavnyi instytut", 272–274 [in Ukrainian].

15. Fedorchuk, V.M., & Voloshchuk, M.B. (2021). Fasylytatsiia yak vazhlyva skladova liudyno-tsentryskoho pidkhdodu do pidhotovky fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Facilitation as meaningful component of human-centered approach to the preparation of specialists of socionomic profession]. *Mizhnarodnyi kruhlyi stil v ramkakh implementatsii proiektu napriamu Zhana Monne «Yevropeiski tsinnosti riznomanittia ta inkliuzii dlia staloho rozvytku». "Inklyuzyvna osvita ta reabilitatsiia: partnerstvo, stratehii, metodyky (ukrainskyi ta yevropeyskyi vymir)"*, 123–131. 04.03.2021 [in Ukrainian].

16. Brandes, D., Ginnis, P. (1986). *A Guide to Student Centred Learning*. Oxford: Blackwell, 12 [in English].